

ГЛИГОР М. САМАРЦИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА ИСТОРИЈУ

МАРИЈАНА Ж. МЛАЂЕНОВИЋ²

УНИВЕРЗИТЕТ У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ – ПАЛЕ, КАТЕДРА ЗА ИСТОРИЈУ

ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ УРЕЂЕЊА И РАЗГРАНИЧЕЊА ПЕРЕГРИНИХ ЗАЈЕДНИЦА ДЕРЕМИСТА И ДОКЛЕАТА

САЖЕТАК. У раду се презентују подаци о перегриним заједницама (*civitates peregrinae*) Деремиста и Доклеата на југу Илирика. Њихово становништво припадало је домородачком слоју и већински било перегриног статуса, тј. нероманизовано. При успостављању римске власти на овом подручју један од приоритета била је организација домаћег становништва која ће обухватити формирање заједница, разграничење територија и разрезавање пореза. Тако ове *civitates* престају да буду независна племена и постају римске административне јединице. Римска управа је домородачко становништво смјестила у римске административне и правне оквире што је представљало први корак у њиховој интеграцији. Епиграфски споменици и наративни извори донекле освјетљавају ове токове на југу провинције Далмације.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: перегрине заједнице (*civitates peregrinae*); Деремисти; Доклеати; Илирик; провинција Далмација.

---

¹ gligorijas@yahoo.com

² marimla52@gmail.com

Рад је резултат истраживања у оквиру научноистраживачког пројекта ИИИ 47023, *Косово и Метохија између националне идентитетске и евроинтеграције*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Рад је примљен 4. фебруара, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 30. марта 2020.

Перегрине заједнице (*civitates peregrinae*) Деремиста и Доклеата на југу Илирика, о којима је ријеч у овом раду, римске су административне јединице организоване на племенском принципу. Њихово становништво припадало је домородачком слоју и већински било перегриног статуса, тј. нероманизовано (Schulten, 1895, стр. 489–557; Kornemann, 1903, стр. 300–302; Abbot & Johnson, 1926, стр. 39; Langhammer, 1973, стр. 22; Грдић, 2014, стр. 11–16). Оне су формиране од племена која су ушла у састав римских провинција по њиховом оснивању, а приликом успостављања римске власти на овом подручју један од приоритета била је организација домаћег становништва која је обухватала формирање заједница, разграничење територија и разрезивање пореза. Тако ове *civitates* престају да буду независна племена и постају римске административне јединице, односно бивају смјештене у римске административне и правне оквире што је представљало први корак у њиховој интеграцији. Претварање слободних племена у *civitates* у ствари је значило успостављање контроле унутар географских цјелина и стварање одговарајућих институција. Тиме ова племена престају да буду независна и постају *de facto* римске општине, са обавезом да плаћају порез *stipendium / tributum*. Уз то, биле су под директним утицајем управника провинције, док су имале право да задрже унутрашњу аутономију и локалне законе и институције (Abbot & Johnson, 1926, стр. 47–54; Langhammer, 1973, стр. 22; Грдић, 2014, стр. 11–16, 293–294).

Перегрине заједнице Далмације биле су подијељене на три судска округа (*conventus iuridici*): Скардонитански, Салонитански и Наронитански. Плиније *civitates peregrinae* Деремиста и Доклеата наводи у оквиру Наронитанског конвента. Конвент Нароне обухватао је *civitates* од Нароне на сјеверу до провинцијске границе на југу и истоку, а у *civitates* Наронитанског конвента, према овом аутору, спадали су: *Cerauni decuriis XXVIII, Daversi XVII, Desitates CIII, Docleatae XXXIII, Deretini XIII, Deraemistae XXX, Dindari XXXIII, Glinditiones XLVIII, Melcumani XXVIII, Naresi CII, Scirtari LXXII, Siculotae XXVIII populatoresque quondam Italiae Vardaei non amplius quam XX decuriis* (Plin. NH III 143). Поред пописа, Плиније доноси и податке о броју декурија за *civitates* Салонитанског и Наронитанског конвента, на основу чега се бројност популације појединих заједница може релативно упоређивати (Beloch, 1886, стр. 463; Wilkes, 1977, стр. 752–753; Грдић, 2014, стр. 71–72).

Перегринна заједница Доклеата добила је име према имену центра заједнице, *Doclea* (Дукља), на ушћу ријеке Мораче и Зете,

код данашње Подгорице. Доклеате помиње Апијан међу племенима која је Октавијан савладао 33. године прије н. е. (App. Ill. 16). На основу Плинијевог списка знамо да је у доба Августа перегрина заједница Доклеата имала 33 декурије (*Docleatae XXXIII*) (Plin. NH XI 240). Птоlemeј их, уз Сикулоте, смјешта јужно од Наренсија (Ptol. II 16, 5). Територија заједнице Доклеата обухватала је ширу околину Доклеје на истоку, а на западу се простирала до лијеве обале Требишњице, о чему свједоче и два важна епиграфска споменика – терминацијска натписа о граничном подручју Доклеата и Деремиста (ILJug 647; Tab. Peut. 467, 468; It. Ant. 338; Rav. IV 16. Уп. Војановски, 1973, стр. 181; Škegro, 1991, стр. 118).

Перегрина заједница Деремиста помиње се код Плинија Старијег. Према Плинијевом списку њихова *civitas peregrina* бројала је 30 декурија (*Deraemistae XXX*). Постоји могућност да је настала спајањем неколико мањих заједница које се такође помињу код Плинија. Ријеч је о заједницама које у доба Августа нису више постојале, а које Плиније наводи као *civitates quae fuerunt* (Plin. NH III 142. Уп. Alföldy, 1965, стр. 48–49; Wilkes, 1969, стр. 165, 258; Војановски, 1988, стр. 104). На основу војничке дипломе из Салоне види се да је један припадник племена Даорса био ожењен женом из племена Деремиста што би можда могло указивати (претпоставља се, мада није сигурно) да се ради о два сусједна племена (CIL XVI 38 (р. 215) = CIL III р. 859 (р. 1966) = CIL XII 74). Сматра се да су Деремисти били источни сусједи Даорса, а Ђ. Вилкс је мишљења да се њихова *civitas peregrina* простирала до Билеће, обухватајући на југу Попово поље (Љубиње, Величани, Пољице око Равног) и долину Требишњице (Wilkes, 1969, стр. 165). И. Бојановски је Деремистима приписивао и Дабарско поље са Фатницом, Ораховицама и Планом, док се на југоистоку ова перегрина заједница додиривала са агером Епидаура (Војановски, 1976, стр. 34–36; Војановски, 1988, стр. 82–83, 110, 376). Међутим, Д. Грдић сматра да се њихова граница завршавала јужније од те линије, гдје су се граничили са Наренсима и Мелкуманима (Грдић, 2014, стр. 151). Терминацијски натпис уклесан у живој стијени на обали Требишњице, јужно од Билеће (сада потопљено Билећким језером), који говори о обнови моста и граничника у вријеме намјесништва Луција Фунисулана Ветонијана – према Вилксовом мишљењу, а што подржава и Д. Грдић – могао би се односити на границу између приватног имања породице *Vesii* и можда (?) *civitas* Деремиста (Wilkes, 1969, стр. 259; Грдић, 2014, стр. 151–152). Нама се чини да су два међашна споменика из Косијерева могли означа-

вати граничну линију између територије Деремиста и Доклеата (ILJug 647). Томе у прилог ишла би и два натписа пронађена на некрополи на платоу Сунталије (кастел *Salthua*) (данас центар села Ријечани – западно од Никшића), тј. два надгробна споменика која је објавио још Н. Вулић 1905. године (Војановски, 1973, стр. 181; Škegro, 1991, стр. 118).

Претпоставља се да је за утврђивање граничног подручја Доклеата и Деремиста од нарочите важности управо поменути међашни натпис из Косијерева, уклесан у живу стијену на лијевој обали ријеке Требишњице, на локалитету Загуљ. Овај терен је сада потопљен, а натпис је исјечен и пренесен у музеј у Никшићу (Sergejevski, 1964, стр. 93–95; Imamović, 1980, стр. 33–34, br. 3; Šaćić, 2011, стр. 164–166). Његов текст гласи: *L. Funisulanus Vet/onianus leg(atus) pr(o) pr[aet(ore)] / [po]ntem et terminos / [re]novari ius(s)it per / T. Cas(s)ium Frontonem / o(ptionem) leg(ionis) III F(laviae) f(elicis) in / [fun]do Vesii (!) C( ) / S( ) C( ) D( ) L( ) V( )* (ILJug 647). Натпис је датован у вријеме када је у Далмацији намјесник био Луције Фунисулан Ветонијан (од 80. до 83. године н. е.), а значајан је из неколико разлога. Најприје јер потврђује постојање велепосједа у Панику (*fundus Vesius*), потом јер свједочи о поправци моста на ријеци Требишњици као и о обнови међаша на њеној лијевој обали – радовима који су предузети по наређењу провинцијског намјесника (*pontem et terminos renovari iussit*). Г. Алфелди сматра да су *Vesii* италска породица, а познати су у провинцији Далмацији још у доба раног царства (Alföldy, 1969, стр. 135). Изградњу моста и обнову међаша надгледао је Тит Касије Фронтон, помоћник центуриона легије *IV Flavia*. У модерној историографији се сматра да је ова јединица по оснивању (70. године н. е.) доведена у Далмацију, а 86. године се пребацује у Горњу Мезију (Ritterling, 1924, 1541; Betz, 1939, стр. 47; Alföldy, 1964, стр. 167–179; Zaninović, 1968, стр. 119–129; Wilkes, 1969, стр. 97; Suić, 1981, стр. 233; Ферјанчић, 2002, стр. 176). Овај натпис пружа и значајне податке у вези са обновом моста преко кога је највјероватније пролазила важна комуникација *Narona–Leusinium–Salluntum–Scodra* (Војановски, 1962, стр. 11–12; Војановски, 1974, стр. 58; Војановски, 1977, стр. 91–94; Sergejevski, 1962δ, стр. 73–104; Sergejevski, 1962а, стр. 111–113). Из садржаја натписа може се закључити да је мост већ био дотрајао, што указује на то да је комуникација изграђена знатно прије 80. године (Sergejevski, 1964, стр. 93–95; Alföldy, 1969, стр. 135; Jagenteufel, 1958, стр. 45; Војановски, 1962, стр. 11–12; Војановски, 1974, стр. 58;

Bojanovski, 1977, стр. 91–94; Sergejevski, 1962δ, стр. 73–104; Sergejevski, 1962a, стр. 111–113).

У близини овог натписа пронађен је и други, уклесан у стијени на десној обали Требишњице, који је касније исјечен и пренесен у музеј у Никшићу (Војановски, 1977, стр. 94–95). Слова су урезана у три реда и тешко их је растумачити: *I A D C S G(?) B / L Z(?) I R(?) / Q (?) N / I S(?) (?)*. И. Бојановски и А. Шкегро су покушали да га ишчитају на следећи начин: *I(n) a(gro) d(ecurionum) c(oncessu) или [d(ecreto) c(onscriptorum) или d(e) c(olegii) s(entencia)] s(ub) c(ura) b(eneficiarium) l(egati) c(enturiae) I R(apacis) q(uorum) n(omina) [i(nfra) s(cripta) s(unt)]* (Војановски, 1973, стр. 181; Škegro, 1991, стр. 118). На основу мјеста и начина на који је натпис уклесан, претпоставља се да је ријеч о међашном камену који је могао означавати крајњу источну границу територије племена Деремиста (Војановски, 1973, стр. 181; Војановски, 1977, стр. 94–95; Војановски, 1974, стр. 58–59; Sergejevski, 1962, стр. 73–104; Škegro, 1991, стр. 118; Šaćić, 2011, стр. 166–167). Нарочито је значајно то што се поменути епиграфски споменици из Косијерева налазе на подручју за које је Бојановски сматрао да је било насељено илирским племеном Деремиста те се отуда сматра да би ова два међашна споменика могли означавати границу њихове територије (Војановски, 1973, стр. 181; Војановски, 1977, стр. 94–95; Војановски, 1974, стр. 58–59; Sergejevski, 1962, стр. 73–104; Imamović, 1980, стр. 33–34, br. 3). Наиме, како су натписи из Косијерева били уклесани у живој стијени на десној обали Требишњице, вјероватно је ова ријека и била природна граница између Деремиста и Доклеата. Отуда је могуће да је административну потврду те природне границе представљао управо терминацијски натпис који садржи лигатуру са почетним словом / D /, као и други у коме се, како претпоставља А. Шачић, јавља скраћеница *IN(ter)* што потврђује међашни карактер натписа (Šaćić, 2011, стр. 37, 154, 160–161, 164–167).

Већи број переградних заједница на југу Илирика (Херцеговина, Црна Гора) последице Далматско-панонског устанка спојен је у новоформиране *civitates*. Примјера ради, Варон је забиљежио 89 заједница на подручју Наронитанског конвента, од којих се само 13 одржало последице Далматско-панонског устанка. Сходно томе, уочавају се два типа заједница: *civitates* настале од племена (заокружене етничке цјелине) и *civitates* које су настале политичком интервенцијом римске управе (обично издвојене из неке веће етничке цјелине). Претпоставља се да је *civitas* Доклеата обухватала више заједница које су раније постојале у тој области, а бројни

терминацијски натписи представљају драгоцјена свједочанства о разграничењу територија, статусу, често и унутрашњем уређењу заједнице (Abbot & Johnson, 1926, стр. 13; 339–347; Грдић, 2014, стр. 145–149).

Термин *civitas peregrina* подразумејева заједницу организовану на племенском принципу, чије је становништво припадало домородачком слоју и већински било перегриног статуса. Начин живота у оквиру племенских заједница није се знатно промијенио након успостављања римске управе. Промјене које је она доносила долазиле су углавном споро, поготово на мјестима гдје није било урбане средине или јачих спољних утицаја. Институције успостављене у заједницама означене су латинским именима, али су у суштини биле домородачке (App. Illu. 22. Уп. Wilkes, 1996, стр. 581; Грдић, 2014, стр. 301). Када је ријеч о унутрашњој територијалној организацији перегриних заједница, епиграфски материјал свједочи да су *civitates* биле подијељене на мање организационе јединице: *pagi, vici, castella* (Abbot & Johnson 1926, стр. 13; Грдић, 2014, стр. 301–305). Посвједочени облик територијалних јединица код Доклеата и Деремиста јесу *castella* (ILJug 1852; ILJug 1853; CIL XI 76. Уп. Vulić, 1905, стр. 171–175; Вулић, 1931, стр. 101, бр. 241, 101 бр. 242; Sergejevski, 1962, стр. 100–101; Гарашанин, 1967, стр. 147–148; Vojanovski, 1988, стр. 111).

Код Доклеата посвједочен је кастел *Salthua*. Овај локалитет је привукао пажњу истраживача захваљујући натписима пронађеним на некрополи на платоу Сунталије (центар села Ријечани). Ријеч је о два надгробна споменика која је Н. Вулић објавио 1905. године. Током времена, један је пропао, а други је пренесен у Завичајни музеј у Никшићу. Оба надгробна споменика (плоче) имају облик правоугаоника и исте димензије: дужина 2, 15 м, ширина 0, 55 м, а дебљина 0, 20 м (Vulić 1905, стр. 172–175; Sergejevski, 1962а, стр. 100–101). Текст првог, данас изгубљеног епитафа, гласи: *Agirro Epicadi f(ilio) principi k(astelli) Salthua(e) / et Temeiae Glavi f(iliae) fecit Epicadus f(ilius) / ut primum aetatis complerunt tempora vitae / et genitor fato conditus est tumulo / protinus inscripsit pietas nomen matrisque patris(que) / ut legerent cuncti genitoris nomina saepe / hoc decet ut nati componant ossa parentum / et cineri sedem substituat pietas* (ILJug 1852). Претпоставља се да су ови надгробни споменици настали у исто вријеме, па се – с обзиром на исту величину и облик слова – датују у I вијек н. е. У првом натпису се помиње Агирус, син Епикадов, *princeps* кастела Салтуе, а у другом Гај, Епикадов син, *princeps* заједнице Доклеата. Уз то, први натпис нас обавјештава и

о називу кастела и имену његовог управитеља (Vulić, 1905, стр. 172–175; Sergejevski, 1962a, стр. 101–102; Гарашанин, 1967, стр. 147–148, 173).

Г. Алфелди наводи да су у првој половини I вијека н. е. Доклеати још увијек били перегрини, а чланови домаће аристократије нису имали римско грађанско право. Међутим, романизација у Далмацији актуелна је већ са почетком Царства. Ширење романизације услиједило је кроз контакте са оближњим италским колонијама на приморју, као и регрутовањем домаћег становништва. По Алфелдијевом мишљењу, Доклеати су римско грађанско право добили под Флавијевцима (69–96. године), када су префекти из редова римских официра замјењивани принцепсима из редова домаћег становништва. Вјерује се да је под овом династијом заједници додијељен и муниципални статус. Оснивање институције домаћег принцепса, који је био на челу заједнице, био је најбољи пут за стварање лојалне аристократије у круговима домородаца. То је истовремено био и најважнији корак за укључивање домаћег становништва у живот римских градова (Alföldy, 1965, стр. 144, 177).

Код Деремиста посвједочен је кастел *Plana*. У модерној историографији се сматра да је значајнији римски центар постојао и на Плани (данас насеље на магистралном путу Билећа–Столац) (Војановски, 1985, стр. 15–19; Војановски, 1987, стр. 43–58; Поповић, 1990, стр. 57–62). На Планском пољу се изоравају темељи римских зграда и грађевински материјал док се источније од Плана и Планског поља налази градина Каштело. На њој су се сачували остаци зида у малтеру, што потврђује да је на илирској градини било подигнуто римско утврђење (Војановски, 1985, стр. 15–19; Војановски, 1987, стр. 43–58; Поповић, 1990, стр. 57–62). Западно од Планског поља налази се велика планска градина са остацима камене градње кружног облика. И. Бојановски наводи да је на њој пронашао остатке римског зида и римске керамике, док Ч. Поповић (вршећи рекогносцирање терена, доцније) није наишао на те остатке (Војановски, 1985, стр. 15–19; Поповић, 1990, стр. 57–62). Источно од ове градине, на удаљености од око 1 км од Планског поља, налази се римски бунар. И. Бојановски сматра да топоним Плана највјероватније треба идентификовати са каструмом *Plana* у коме је био рођен Гај Марције Јустин, ветеран из редова племена Далмата (CILXI 76). Разматрајући ову претпоставку, Бојановски наводи да је овај морнар Равенске флоте, поријеклом из овог краја, припадао илирском племену Деремиста. Етноним Далма-

та, наведен у његовом натпису, означавао је становнике Далмације као провинције (Vojanovski, 1988, стр. 111).

Узимајући у обзир материјалне остатке (уз уважавање конфигурације терена), долази се до закључка да се римско насеље налазило на простору Планае, те да је Каштело био рефугијум овог насеља (Vojanovski, 1973, стр. 137–187; Vojanovski, 1985, стр. 15–19; Vojanovski, 1987, стр. 43–58; Поповић, 1990, стр. 57–62). Није до краја разјашњено гдје се налазио политичко-административни центар заједнице Деремиста (*civitas Deraemistarum*) – каснији римски муниципални центар – у Ораховицама или Плани. У новије вријеме предност се даје Ораховицама, гдје су нађене богатије и квалитетније грађевине (Vojanovski, 1973, стр. 137–187; Vojanovski, 1987, стр. 43–58; Поповић, 1990, стр. 57–62).

ЗАКЉУЧАК

Становништво перегриних заједница (*civitates peregrinae*) Деремиста и Доклеата на југу Илирика припадало је домородачком слоју и већински било перегриног статуса, тј. нероманизовано. Приликом успостављања римске власти на овом подручју један од приоритета била је организација домаћег становништва, а обухватала је формирање заједница, разграничење територија и разрезавање пореза, тако да ове *civitates* од тренутка успостављања римске власти престају да буду независна племена и постају римске административне јединице. Домородачко становништво се на тај начин смјешта у римске административне и правне оквире, што је представљало основу у њиховој интеграцији.

Већи број перегриних заједница на југу Илирика (Херцеговина, Црна Гора) послије Далматско-панонског устанка спојен је у новоформиране *civitates*. Тако Варон биљежи 89 заједница на подручју Наронитанског конвента, од којих се само 13 одржало послије Далматско-панонског устанка, а уочавају се два типа заједница: *civitates* настале од племена, тј. заокружене етничке цјелине и *civitates* које су настале политичком интервенцијом римске управе, обично издвојене из неке веће етничке цјелине. Претпоставља се да је *civitas* Доклеата обухватала више заједница које су раније постојале у тој области. О разграничењу територија, статусу, али и унутрашњем уређењу заједнице свједоче сачувани натписи (Ријечани, Косијерево).

Термин *civitas peregrina* подразумејева заједницу организовану на племенском принципу, чије је становништво припадало домородачком слоју и већински било перегриног статуса. Сам начин живота у оквиру племенских заједница није се знатно про-

мијенио након успостављања римске управе, а промјене које је она доносила долазиле су углавном споро, поготово на мјестима гдје није било урбане средине или јачих спољних утицаја. Институције успостављене у заједницама означаване су латинским именима, али су у суштини биле домородачке. Епиграфски материјал свједочи да су *civitates* биле подијељене на мање организационе јединице: *pagi*, *vici*, *castella*. Посвједочени облик територијалних јединица код Доклеата и Деремиста јесу *castella*.

Код Доклеата посвједочен је кастел *Salthua* који је привукао пажњу истраживача захваљујући натписима пронађеним на некрополи на платоу Сунталије (центар села Ријечани). Ријеч је о два надгробна споменика која је објавио Н. Вулић 1905. године. Током времена, један од споменика је пропао, а други је пренесен у Завичајни музеј у Никшићу. Код Деремиста посвједочен је кастел *Plana*. На Планском пољу се изоравају темељи римских зграда и грађевински материјал док се источније од Плана и Планског поља налази градина Каштело на којој су се сачували остаци зида у малтеру, што потврђује да је на илирској градини било подигнуто римско утврђење. Западно од Планског поља налази се велика планска градина са остацима камене градње кружног облика. И. Бојановски наводи да је на њој пронашао остатке римског зида и римске керамике, док Ч. Поповић (вршећи рекогносцирање терена, доцније) није наишао на те остатке. Источно од ове градине, на удаљености од око 1 км од Планског поља, налази се римски бунар.

И. Бојановски сматра да топоним Плана највјероватније треба идентификовати са каструмом *Plana* у коме је био рођен Гај Марције Јустин, ветеран из редова племена Далмата, наводећи да је овај морнар Равенске флоте, поријеклом из овог краја, припадао илирском племену Деремиста. Етноним Далмата, наведен у његовом натпису, означавао је становнике Далмације као провинције.

СКРАЋЕНИЦЕ	ANRW	Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der Neueren Forschung, Berlin – New York 1969.
	GZM	Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Sarajevo 1962.
	ILJug	Šašel, A. et J., Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia Inter annos MCMLX et MCMLXX / MCMXL et MCMLX / MCMII et

- MCMXL repertae et editae sunt, Situla 5, 19, 25, Ljubljana 1963, 1978, 1986.
- RE Paulys–Wissowa Real–Enzyklopädie der klassischen altertumswissenschaft, Stuttgart 1924.
- RhM Rheinisches Museum für Philologie, University of Cologne 1895.
- САН The Cambridge Ancient History, Cambridge, University Press 1996.
- CIL Corpus Inscriptiones Latinarum, Berolini 1873.

ИЗВОРИ

- Appian's, (1912). *Roman History*. London – NewYork: Ed. H. White.
- Itinerarium Antonini, (1848). *Itinerarium Antonini Augusti et Hierosolymitanum*. Berlin: Ed. G. Parthey / M. Pinder.
- Itineraria Romana, (1916). *Römische Reisenwege an der Han Der Tabula Peutingeriana*. Stuttgart: Ed. C. Müller.
- Plinii, S., (1906). *Naturalis Historiae libri XXXVII*. Lipsiae: ed. B. G. Teubner.
- Ptolemaei, C., (1883/1901). *Geographia (I-V)*. Paris: Ed. C. Müller / C. P. Fischer, Firmin Didot.
- Ravenatis, (1860). *Anonymi Cosmographia*. Berlin: Ed. M. Pinder / G. Parthey.
- Corpus Inscriptionum Latinarum, (1873). *Consilio et auctoritate Academiae litterarum regiae*. Berolini: Borussicae editum, ed. Th. Mommsen, Voll. III.
- Šašel, A. et J., (1963). *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia Inter annos MCMXL et MCMLX repertae et editae sunt*. Ljubljana: Situla 5, Narodni muzej Slovenije.
- Šašel, A. et J., (1978). *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia Inter annos MCMLX et MCMLXX repertae et editae sunt*. Ljubljana: Situla 19, Narodni muzej Slovenije.
- Šašel, A. et J., (1986). *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMII et MCMXL repertae et editae sunt*. Ljubljana: Situla 25, Narodni muzej Slovenije.

ЛИТЕРАТУРА

- Вулић, Н. (1931). Антички споменици наше земље. *Сјоменик Српске краљевске академије* LXXI, 101 бр. 241, 101 бр. 242.
- Гарашанин, М. (1967). *Историја Црне Горе I*. Титоград: Научно дело.
- Грдић, Д. (2014). *Племенске заједнице у Илирику*. Београд: Балканолошки институт Српске академије наука и умјетности.
- Ферјанчић, С. (2002). *Насељавање легијских вештерана*. Београд: Балканолошки институт САНУ.
- Abbot, F. F. & Johson, A. C. (1926). *Municipal Administration in the Roman Empire*. London: Princeton University Press.

- Alföldy, G. (1964). Veteranen deduktionen in der Provinz Dalmatien. *Historia*, 13, 167–179.
- Alföldy, G. (1965). *Bevölkerung und Gesellschaft in der romischen Provinz Dalmatien*. Budapest: Mit einen Beitrag von Andras Mócsy, Akademiai kiado.
- Alföldy, G. (1969). *Die Personennamen in der romischen Provinz Dalmatia*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Bojanovski, I. (1962). Arheološki spomenici u dolini Trebišnjice. *Naše starine*, VIII, 11–13.
- Bojanovski, I. (1973). Rimska cesta Narona – Leusinijum kao primjer saobraćajnog kontinuiteta. *Godišnjak ANUBiH*, X, 8, 137–187.
- Bojanovski, I. (1974). *Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji*. Sarajevo: Posebno izdanje ANUBiH, Djela knj. XLVII, CBI knj. 2, ANUBiH.
- Bojanovski, I. (1976). Gatačko polje u antici. *Tribunia*, 2, 17–44.
- Bojanovski, I. (1977). Rimski natpisi iz doline Trebišnjice. *Tribunia*, 3, 67–98.
- Bojanovski, I. (1988). *Bosna i Hercegovina u antičko doba*. Sarajevo: ANUBiH Djela knj. LXVI, CBI knj. 6, ANUBiH.
- Bojanovski, I. (1985). Ilirska plemena u istočnoj Hercegovini i njihov smještaj. *Tribunia*, 9, 7–24.
- Bojanovski, I. (1987). Prilozi za topografiju rimskih i predrimskih komunikacija i naselja u rimskoj provinciji Dalmaciji (V), Gornje Podrinje u sistemu rimskih komunikacija. *Godišnjak ANUBiH XXV*, CBI knj. 23, 63–174, T I–II, Pr.1+karta.
- Beloch, J. (1886). *Die Bevölkerung der griechisch-römischen Welt*. Leipzig: Dunccker & Humblot.
- Betz, A. (1938). *Untersuchungen zur Militargeschichte der romischen Provinz Dalmatien*. Baden Bei – Wien: Abhandlungen des archaologisch–epigraphische Seminars der Universitat Wien, Neu Folge, III Heft, Rudolf M. Rohrer.
- Imamović, E. (1980). Međašni natpisi na području rimske provincije Dalmacije. *Prilozi Instituta za istoriju*, 16, 27–60.
- Jagenteufel, A. (1958). *Die statthalter der romischen Provinz Dalmatia von Augustus bis Diokletian*. Wien: Schriften der Balkankommission Antiquarische Abteilung, XII, Osterreichische Akademie der Wissenschaften.
- Kornemann, E. (1903). Civitas. *RE Suppl.* I, 301.
- Langhammer, W. (1973). *Die rechtliche und soziale Stellung der Magistratus Municipales und der Decuriones in der Übergangsphase der Städte von sich selbstverwaltenden Gemeinden zu Vollzugsorganen des spätantiken Zwangsstaates (2.-4. Jahrhundert der römischen Kaiserzeit)*, Wiesbaden: Steiner.
- Popović, Č. (1990). *Antička naselja uz komunikaciju Epidaurum – Narona*, Magistarski rad (rukopis, neobjavljen), Odbranjen u Dubrovniku 22.6.1990.
- Ritterling, E. (1924). Legio. *RE*, XII, 1541.

- Sergejevski, D. (1962a). Rimska cesta od Epidauruma do Anderbe. *GZM u Sarajevu*, XVII, 73–105.
- Sergejevski, D. (1962δ). Rimska cesta Naronā–Leusinium. *GZM u Sarajevu*, XVII, 111–113.
- Sergejevski, D. (1964). Borne frontière romaine de Kosijerevo. *Archaeologica Jugoslavica*, V, 93–95.
- Suić, M. (1981). *Zadar u starom vijeku*. Zadar: Filozofski fakultet.
- Schulten, A. (1895). Die peregrinen Gaugemeinden des römischen Reichs. *RhM* 50, 489–557.
- Šačić, A. (2011). *Antički epigrafski spomenici istočne Hercegovine*. Sarajevo: Filozofski fakultet (rukopis; magistarski rad).
- Škegro, A. (1991). Antička ekonomika u Bosni i Hercegovini. *Godišnjak istoričara Bosne i Hercegovine XXIX*, CBI knj. 27, 53–161.
- Vulić, N. (1905). Dva rimska natpisa iz Crne Gore. *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva n. s.* VIII, 171–175.
- Wilkes, J. J. (1969). *Dalmatia*. London: University of Birmingham.
- Wilkes, J. J. (1969). Population of Roman Dalmatia. *ANRW* 6, Berlin – New York, 732–766.
- Wilkes, J. J. (1996). The Danubian and Balkan provinces. *CAH²*, X, 545–585.
- Zaninović, M. (1968). Burnum – Castellum–municipium. *Diadora*, 4, 119–129.

GLIGOR M. SAMARDŽIĆ

UNIVERSITY OF PRIŠTINA IN KOSOVSKA MITROVICA
FACULTY OF PHILOSOPHY

MARIJANA Ž. MLAĐENović

UNIVERSITY OF EAST SARAJEVO
FACULTY OF PHILOSOPHY – PALE

SUMMARY

THE CONTRIBUTION TO THE RESEARCH ON TERRITORIAL STRUCTURE AND BORDERS OF PERGRINI'S COMMUNITIES DEREMISTAS AND DOCLEA

The paper presents data on peregrini's communities (*civitates peregrinae*) Deremistas and Doclea in the south of Illyricum. Their citizens had the status of the locals and mostly the status of peregrinus, i.e. non-Roman. One of the priorities of the implemented Roman rule on this territory was the organization of the local citizens. It meant the formation of communities, setting borders among territories and splitting taxes. These *civitates* stopped being independent tribes since the implementation of the Roman rule and were turned into Roman

administrative units. The Roman government categorized the locals according to administrative and legal regulations, which represented the first step in their integration. The epigraph statues (Kosijerevo, Riječani) represent precious testimonies on setting borders among the territories, the status, and, frequently, integral inner structure of the community. The epigraph materials show that the research on territorial structure of peregrini's communities divides *civitates*, according to their inner territorial structure, into smaller units: *pagi*, *vici*, *castella*. *Castella* can be found as the territorial unit near Deremistas and Doclea (Riječani, Plana). The epigraph statues and oral sources shed light to a certain extent on these findings in the south of the province of Dalmatia.

KEYWORDS: peregrini's communities (*civitates peregrinae*); Deremistas; Doclea Illyricum; the province of Dalmatia.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом Creative Commons Ауторство-Некомерцијално Међународна 4.0 (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial International 4.0 licence (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).